

ADEPT și EXPERT-GRUP

EUROMONITOR

Numărul 7 (16), Ediția V

**Implementarea reformelor inițiate conform Planului de Acțiuni UE-RM,
Evaluarea progresului în perioada iulie - septembrie 2009**

***Acest raport apare cu sprijinul financiar al
Fundației Soros-Moldova***

în cadrul proiectului

***„Relațiile UE - Moldova – Monitorizarea Progresului în
Contextul Parteneriatului Estic”***

***Implementat de Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT”
și Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”***

Autori: *Igor BOȚAN
Corneliu GURIN
Oleg CRISTAL
Valeriu PROHNIȚCHI
Alexandru OPRUNENCO
Ana POPA
Adrian LUPUȘOR
Victoria VASILESCU*

Notă: *Autorii au realizat acest raport cu bună-credință și bune intenții. Numai autorii sînt responsabili de afirmațiile și concluziile exprimate, care nu sînt în mod necesar împărtășite de Fundația Soros-Moldova, Guvernul Republicii Moldova sau alte instituții menționate în raport.*

Cuprins:

ABREVIERI ȘI ACRONIME	4
SUMAR	5
1. DIALOG POLITIC ȘI INSTITUȚII DEMOCRATICE	7
2. CONSOLIDAREA CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE.....	11
3. CONFLICTUL TRANSNISTREAN	14
4. JUSTIȚIE	15
5. DEZVOLTARE ȘI REFORME ECONOMICE	16
6. DEZVOLTARE ȘI REFORME SOCIALE	18
7. COMERȚUL INTERNAȚIONAL	19
8. CLIMATUL DE AFACERI	20
DESPRE PROIECT ȘI ORGANIZAȚII.....	21

ABREVIERI ȘI ACRONIME

APC – Acordul de Parteneriat și Cooperare;
APCE – Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei;
BNM – Banca Națională a Moldovei;
BNS – Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova;
CCCEC – Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției;
CCTP – Centrul pentru Combaterea Traficului de Persoane;
CE – Comisia Europeană;
CEC – Comisia Electorală Centrală;
CEDO – Curtea Europeană pentru Drepturile Omului;
CNAS – Casa Națională de Asigurări a Republicii Moldova;
CNIE – Comisia Națională pentru Integrare Europeană;
CoE – Consiliul Europei;
COEST - Grupul de lucru al Consiliului UE pentru Relații cu Europa de Est și Asia Centrală;
CpDOM – Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova;
CSI – Comunitatea Statelor Independente;
CSJ – Curtea Supremă de Justiție;
CSM – Consiliul Superior al Magistraturii;
DIP – Departamentul Instituțiilor Penitenciare;
EUBAM – Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina;
FAO - Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație
INJ – Institutul Național al Justiției;
MAEIE – Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene;
MAI – Ministerul Afacerilor Interne;
MAPL – Ministerul Administrației Publice Locale;
MDI – Ministerul Dezvoltării Informaționale;
MJ – Ministerul Justiției;
MPSFC - Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
OIM – Organizația Internațională pentru Migrațiune;
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa;
PAUERM – Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova;
PEV – Politica Europeană de Vecinătate;
PG – Procuratura Generală;
PNADO – Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului;
PSESE – Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est;
Reforma APC – Reforma Administrației Publice Centrale;
Reforma APL – Reforma Administrației Publice Locale;
RM – Republica Moldova;
SCERS – Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;
SG – Serviciul de Grăniceri;
SV – Serviciul Vamal
UE – Uniunea Europeană;
UNFPA - Fondul Organizației Națiunilor Unite pentru Populație;
USD – dolar SUA;

Dialog politic și instituții democratice

Dialogul politic din trimestrul trei al acestui an este caracterizat de procesul instituționalizării noii puteri la Chișinău și reluarea, cu un ritm sporit, a relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Programul Guvernului și-a propus drept prioritate de bază integrarea europeană și, reieșind din aceasta, reformarea tuturor domeniilor problematice din țară, în corespundere cu Acquis-ul comunitar. Alegerile recente în Parlamentul European au dus la schimbarea componenței nominale a comitetului de cooperare parlamentară cu Legislativul de la Chișinău. În această perioadă au continuat aprecierile date de deputații europeni alegerilor parlamentare anticipate din Republica Moldova, iar la finele lunii septembrie, începutul lunii octombrie, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a aprobat o nouă Rezoluție privind funcționarea instituțiilor democratice în Moldova, care se referă inclusiv la recente alegeri parlamentare. În trimestrul trei al acestui an a fost decisă extinderea pentru încă doi ani a mandatului Misiunii Uniunii Europene de Asistență la frontiera moldo-ucraineană. La fel, s-a decis aderarea la Centrul Comun de Eliberare a Vizelor a altor câteva state-membre ale Uniunii Europene.

Capitolul „Instituții democratice” în perioada monitorizată a fost caracterizat de discuțiile post-electorale, dar și despre consecințele evenimentelor violente din 7-8 aprilie. Noua conducere de la Chișinău a promis că va investiga toate cazurile de abuz și violență din partea forțelor de ordine în cazul protestelor din aprilie, urmând ca cele întâmplate în primăvară să fie examinate și de o comisie parlamentară creată special în acest sens.

Consolidarea capacității administrative

Conflictul politic după alegerile din aprilie, noua campanie electorală și procesul anevoios de constituire a noilor autorități centrale au afectat procesul reformei administrative, iar împreună cu efectele crizei economice au determinat și reducerea stabilității politicii de guvernare. Totuși, noua majoritate parlamentară a reușit să ia măsuri adecvate pentru a nu admite aprofundarea crizei politice și economice. Planurile demarate anterior au fost implementate mai inert ori suspendate, în așteptarea reimpulsionării lor de către noua guvernare.

Conflictul transnistrean

În perioada de referință, procesul de formare a noului Guvern în Republica Moldova a lăsat pe plan secund eforturile referitoare la reglementarea transnistreană. Totuși, reprezentanții părților implicate în formatul „5+2” de reglementare transnistreană au încurajat partidele politice din Alianța pentru Integrare Europeană (AIE), care a preluat guvernarea în Republica Moldova, să „ajungă la un compromis în vederea formării unei structuri care să preia dosarul Transnistrean”. Lichidarea Ministerului Reintegrării nu a trezit nemulțumirea, dar nici aprobarea autorităților transnistrene, reprezentanții diplomației transnistrene considerând că lichidarea Ministerului Reintegrării nu comportă nicio semnificație, întrucât Transnistria nu a colaborat vreodată cu acest minister.

Justiție

Situația din justiție nu a cunoscut evoluții sau involuții majore, au continuat anumite acțiuni, în mare parte datorate asistenței externe. Se atestă o ușoară îmbunătățire a situației executării deciziilor judecătorești. Reforme și acțiuni programate anterior nu au avut loc din cauza unor impedimente financiare ori tehnice. Numărul de dosare crește, majoritatea judecătorilor sînt supraîncărcați, iar numărul acestora nu este majorat. Strategia de finanțare a justiției nu este promovată.

Dezvoltare și reforme economice

Trendul economic negativ a continuat și în trimestrul III, caracterizat prin reducerea în continuare a vânzărilor cu amănuntul pe fondul reducerii veniturilor populației și a stagnării industriei și altor sectoare. Respectiv, acestea s-au transpus asupra pieții muncii prin creșterea ratei șomajului și reducerea salariului mediu pe economie în iulie și august. Impactul crizei asupra agenților economici a fost agravat și de unele acțiuni ale guvernării, care, în contextul reducerii veniturilor bugetare, au acumulat datorii față de agenții economici la capitolul restituirea TVA și a accizelor și au exercitat presiuni pentru colectarea amenzilor și altor plăți administrative. Perioada de instabilitate politică și incertitudinile legate de guvernare în trimestrul III nu au permis implementarea unor măsuri de susținere a agenților economici. Tergiversarea acestora și agravarea situației în sistemul bugetar face ca așteptările agenților economice față de noul guvern să fie exagerate și puțin probabil a fi realizate. Unicele acțiuni vizibile au fost cele de relaxare a politicii monetare prin reducerea ratei de bază a dobânzii și a normei rezervelor obligatorii. Impactul acestora însă nu a fost pe măsura așteptărilor. Deși rata nominală la creditele acordate de băncile comerciale s-a redus, rata reală rămâne la nivelul din februarie 2009.

Dezvoltare și reforme sociale

În perioada iulie-septembrie 2009 în domeniul de dezvoltare și reforme sociale nu au fost efectuate schimbări esențiale pe plan legislativ, dată fiind perioada electorală și înrăutățirea climatului politic din țară. O serie de tergiversări în plan decizional pot fi remarcate, în special în domeniul asigurării egalității de gen prin amânarea aprobării proiectului politicii naționale pentru asigurarea egalității de gen, precum și planurilor de acțiuni pe termen mediu și lung aferente implementării acesteia. O dată cu schimbarea Guvernului urmează relansarea procesului de

discutare și eventuală aprobare a politicii naționale în acest domeniu. Din subiectele importante din această perioadă poate fi menționată aprobarea Declarației cu privire la situația social-economică din Republica Moldova și la acțiunile necesare atenuării efectelor crizei. Aprobarea acestei declarații de către noul Parlament este deosebit de importantă, denotând capacitatea actualului Guvern de a recunoaște problemele existente și cele ce urmează să fie soluționate, în special cu referire la problemele din domeniul social, inclusiv salarizarea bugetarilor. Oricare nu ar fi inițiativele legislative operate în perioada de referință, problema majoră rămâne acoperirea financiară, acoperire care nu poate fi asigurată din sursele interne.

Climatul de afaceri

Pe parcursul trimestrului III, ca și în cel precedent, climatul de afaceri din Moldova a fost puternic influențat de criza economică internă și de situația politică din țară. În condițiile unui executiv și legislativ disfuncționale și din cauza repercusiunilor crizei economice, în Republica Moldova s-a observat fenomenul de dezinvestire (reflux de investiții străine directe din țară). Totodată, au fost înregistrate pierderi ale companiilor cu capital străin, printre care se numără și băncile comerciale – caz nemaîntâlnit până acum. Cele mai mari pierderi au fost atestate în companiile cu capital provenit din Federația Rusă. Contrar așteptărilor privind impactul introducerii regimului de vize pentru cetățenii români, pe parcursul trimestrului II companiile cu capital din România au înregistrat beneficii, iar capitalul social subscris al acestora s-a majorat. Deși datele pentru trimestrul III nu sunt disponibile, foarte probabil ca tendința conturată în trimestrul II să continue până la investirea în funcție și începerea activității noului executiv. În același timp, evoluțiile majore din perioada analizată au fost marcate în special de avansarea R. Moldova cu 14 poziții în noul raport al Băncii Mondiale „Doing Business 2010”, precum și de câteva măsuri importante aplicate de actuala guvernare pentru a corecta erorile anterioarei guvernări. Acestea se referă în primul rând la anularea regimului de vize pentru cetățenii români, fapt ce semnifică un mesaj pozitiv și un semn de bun augur pentru întreaga comunitate de afaceri.

Comerțul extern

Se observă evoluții care nu pot fi apreciate univoc. Astfel, relațiile comerciale cu UE se dezvoltă foarte dinamic și această piață își mărește poziția de principală destinație pentru exporturile moldovenești. La mai multe produse, exportatorii moldoveni și-au utilizat integral sau aproape integral cotele acordate de UE deja în primele luni ale 2009. Totodată, progresele foarte lente în adoptarea standardelor europene critice pentru securitatea alimentară, la fel ca și păstrarea barierelor interne în calea comerțului, au împiedicat aprofundarea comerțului moldovenesc cu această piață. În afară de această, relațiile comerciale cu România au intrat pe o tendință oarecum descendentă, fiind negativ afectate de criza economică mondială prin intermediul structurii exporturilor, dar și de tensiunile politice care în trimestrul II au creat un cadru mai puțin benefic pentru cooperarea economică între ambele state.

Dialog politic: constatări generale

- Asamblarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) îndeamnă Comitetul de Miniștri și alte structuri ale Consiliului Europei să elaboreze un pachet de programe de colaborare pentru a acorda ajutor Moldovei în consolidarea instituțiilor sale democratice și în asigurarea supremației dreptului. Despre aceasta se spune în Rezoluția APCE "Funcționarea instituțiilor democratice din Moldova, executarea Rezoluției 1666 (2009)", adoptată pe 2 octombrie la Strasbourg¹;
- În perioada 29-30 septembrie, Prim-ministrul Republicii Moldova și ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene au efectuat o vizită la Bruxelles, unde s-au întâlnit cu liderii celor mai importante grupuri politice ale Parlamentului European (PPE - Partidul Popular European, ALDE - Alianța Liberal-Democrat Europeană și PAS&D - Alianța Progresivă a Socialiștilor Democrați) și oficiali ai Comisiei Europene. Premierul moldovei a prezentat în fața deputaților europeni prioritățile noului Guvern, răspunzând la un șir de întrebări din partea acestora²;
- Uniunea Europeană a salutat investirea în funcție a noului Guvern al Republicii Moldova, la doar câteva ore după consumarea acestui eveniment la Chișinău³. Un mesaj de felicitare adresat noului Prim-ministru al Republicii Moldova a fost trimis și de către José Manuel Durão Barroso, Președintele Comisiei Europene⁴;
- De la 1 octombrie 2009, cetățenii Republicii Moldova pot obține vize de scurt sejur pentru Belgia și Finlanda la Centrul Comun de Eliberare a Vizelor (CCEV) din cadrul Ambasadei Republicii Ungaria la Chișinău. De asemenea, s-a anunțat că în primele luni ale anului 2010, la Centrul Comun de Eliberare a Vizelor vor mai adera Confederația Elvețiană și Republica Elenă. Se poartă negocieri privind aderarea la CCEV a Croației și Slovaciei;
- Noul Guvern al Moldovei a abrogat hotărârea privind instituirea regimului de vize pentru cetățenii României la prima sa ședință. Cu câteva zile înainte de aceasta, pe 17 septembrie, Mihai Ghimpu, în calitate sa de președinte interimar al R. Moldova a semnat un decret prin care a sistat activitatea hotărârii Guvernului moldovean din aprilie 2009 privind introducerea regimului de vize cu România.
- Pe 17 septembrie, în cadrul ședinței constitutive a Delegației Interparlamentare a Parlamentului European cu Republica Moldova, europarlamentarul român Monica Macovei a fost ales în funcția de președinte al acestei delegații. Imediat după preluarea conducerii delegației, Monica Macovei a declarat că va sprijini autoritățile moldovenești pentru îndeplinirea angajamentului lor privind integrarea europeană a Republicii Moldova.
- La 3 septembrie, în Comisia pentru politică externă a Parlamentului European a fost prezentat Raportul privind alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie din Republica Moldova. Marian Jean Marinescu, șeful delegației de observatori a PE la alegerile din Moldova, care a prezentat documentul, a spus că acest raport "subliniază atât neregulile, cât și progresele făcute între cele două scrutine electorale".⁵
- Mandatul EUBAM a fost prelungit pe o perioadă de 2 ani, cu începere de la 1 decembrie 2009⁶.

Instituțiile Democratice

Procesul electoral

Evoluții:

- Pe parcursul lunii octombrie, Comisia Electorală Centrală va efectua o analiză post-electorală a alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009 și a alegerilor anticipate din 29 iulie 2009. Acest proces presupune organizarea a trei evenimente succesive interdependente care au ca scop elaborarea unui șir de propuneri și recomandări vizavi de organizarea și desfășurarea alegerilor în Republica Moldova și de asemenea conturarea unui plan de acțiuni pe termen mediu menit să perfecționeze activitatea organelor electorale.
- Comisia Electorală Centrală (CEC) promite îmbunătățirea mecanismului de formare a listelor electorale și implementarea registrului electronic al alegătorului, ca rezultat al participării la cea de-a 18-a Conferință Anuală a Asociației Oficialilor Electoralii din Europa. La aceeași conferință experții străini au decis că pînă în aprilie 2010 Republica Moldova va deține președinția acestei organizații.

¹ În Rezoluție se menționează că "trebuie acordată o atenție sporită sistemului electoral și libertății surselor de informare în masă, precum și reformei sistemului justiției". Asamblarea a menționat că alegerile din 29 iulie "au schimbat raportul de forțe politice în republică și procesul politic de trecere se desfășoară democratic, în conformitate cu Constituția". Documentul îndeamnă "noua majoritate de coaliție și opoziția să participe la negocieri constructive, pentru a alege președintele", menționînd că "sucederea pașnică și de succes a puterii este un criteriu important de maturitate a sistemului politic și a calității democrației".

² Mai mulți europarlamentari au subliniat necesitatea acordării unui ajutor financiar din partea Uniunii Europene pentru Republica Moldova, pentru depășirea crizei economice, în special, acoperirea deficitului bugetar. Un ajutor din partea UE este posibil în condițiile în care țara noastră va promova reforme de îmbunătățire a situației social-economice.

³ Declarația președinției suedeze a UE despre investirea noului Guvern al R. Moldova http://www.se2009.eu/en/meetings_news/2009/9/25/declaration_by_the_presidency_on_behalf_of_the_european_union_on_the_appointment_of_a_moldovan_government.

⁴ Mesajul Președintelui CE, http://www.delmda.ec.europa.eu/whatsnew/press_releases_ro.shtml.

⁵ Potrivit raportului, "încă este nevoie atât de modificări legislative, cât și de utilizarea de reguli cu adevărat democratice pentru desfășurarea în viitor a alegerilor". Eurodeputatul afirmă că neregulile semnalate după alegerile din 5 aprilie în privința listelor de vot nu au fost remediate. Eurodeputatul s-a referit și la "resursele administrative și metodele de permanentă presiune și intimidare folosite în campania electorală de Partidul Comuniștilor". În opinia sa, acest raport arată "cît de necesară este implicarea instituțiilor Uniunii Europene în sprijinirea Republicii Moldova în perioada imediat următoare".

⁶ Mandatul EUBAM a fost prelungit pe 2 ani, <http://www.mfa.gov.md/noutati/474316/>.

Deficiențe și probleme:

- A doua zi după scrutinul parlamentar din 29 iulie, Javier Solana, Înaltul Reprezentant al UE pentru Politica Externă și Securitate, a salutat faptul că scrutinul "a corespuns majorității standardelor internaționale, dar că mai persistă și aspecte negative". El a sugerat forțelor politice moldovenești să dea dovadă de o politică reconciliantă, inclusiv din perspectiva alegerii viitorului președinte al țării⁷;
- Pe 30 iulie, Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor pentru alegerile parlamentare anticipate din Republica Moldova, reprezentanții Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE, cei ai Adunării Parlamentare a OSCE, ai Adunării Parlamentare a Consiliului Europei și Parlamentului European au prezentat raportul privind constatările și concluziile preliminare referitoare la alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie.⁸ Potrivit documentului, Alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 din Moldova au fost în general bine administrate, permițând competiția partidelor politice care reprezintă o pluralitate de opinii. "Au fost îndeplinite multe angajamente ale OSCE și ale Consiliului Europei; cu toate acestea, mediul de desfășurare a campaniei a fost afectat negativ de intimidare subtilă și tratament preferențial în reflectarea în mijloacele de informare în masă. Procesul electoral a subliniat necesitatea continuării reformelor democratice pentru restabilirea încrederii publice";
- În raportul final de monitorizare a alegerilor parlamentare anticipate de către reprezentanții "Coaliției 2009", prezentat pe 25 august, se stabilește că alegerile "au fost incorecte și doar parțial libere"⁹.

Drepturile Omului

Evoluții:

- Ministrul Justiției a declarat, în cadrul unor discuții cu reclamanții care au adresat cereri la Curtea Europeană a Drepturilor Omului privind încălcarea drepturilor omului, în urma evenimentelor din 7 aprilie 2009, că noul Guvern este dispus să semneze o Declarație de recunoaștere a tuturor încălcărilor comise în cazul persoanelor care au depus plângeri la CEDO;
- Noul ministru al Afacerilor Interne, Victor Catan, a recunoscut, în cadrul unei conferințe de presă, că poliția a maltratată și reținut ilegal participanți la acțiunile de protest din aprilie, din centrului Chișinăului. „Va fi creată o comisie specială în cadrul Ministerului Afacerilor Interne care va analiza obiectiv toate evenimentele pentru a identifica persoanele vinovate și a le trage la răspundere”, a mai precizat ministrul;
- Membrii noului Guvern vor putea deține cetățenia altui stat, nu doar a Republicii Moldova, Legea cu privire la Guvern fiind modificată corespunzător¹⁰.

Deficiențe și probleme:

- Pe 6 octombrie, Amnesty International Moldova a făcut un apel deschis către Parlamentul Republicii Moldova în vederea ratificării neamânate a Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale. Organizația a transmis scrisori pe adresa tuturor celor 101 deputați în Parlament, amintindu-le că Republica Moldova nu a ratificat Statutul de la Roma, în pofida angajamentului asumat în baza Planului de Acțiuni RM-UE 2005-2008.

Prevenirea torturii. Drepturile deținuților

Evoluții:

- Noua conducere de la Chișinău intenționează să treacă penitenciarele din subordinea Ministerului Afacerilor Interne în cea a Ministerului Justiției;
- Ministrul Justiției intenționează să viziteze penitenciarele din țară, pentru a verifica situația și a veni cu soluții pentru ameliorarea condițiilor de detenție din penitenciare. Despre acesta el a anunțat în cadrul unei întâlniri cu colaboratorii Departamentului instituții penitenciare. El i-a îndemnat pe șefii penitenciarelor să fie cât mai deschiși în dialogul cu mass-media, pentru a fi reflectată corect și transparent situația din instituțiile penitenciare;
- Membrii Mecanismului Național de Prevenire a Torturii, Consiliul Consultativ al societății civile, au fost instruiți cum să monitorizeze locurile de detenție în vederea prevenirii torturii și a altor tratamente inumane, crude și degradante în cadrul *trainingului* „Efectuarea vizitelor de monitorizare și prevenire a torturii în locurile de detenție”, organizat de proiectul „Prevenirea torturii”, în perioada 14-15 septembrie 2009.

Deficiențe și probleme:

- Lipsa de independență a judecătorilor, libertatea prea mare de acțiune a procurorilor, insuficiența avocaților profesioniști și independenți, amenințările din partea poliției și inactivitatea autorităților penitenciare, au dus la funcționarea proastă a mecanismelor de protecție împotriva torturii în R. Moldova. Aceasta este una dintre concluziile Raportului Special al ONU pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, Manfred Nowak, trase din vizita întreprinsă în Moldova, în perioada 4-11 iulie 2008. Raportul a fost prezentat la 16 septembrie, în cadrul unei mese rotunde;
- Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din Moldova susține că Departamentul Instituțiilor Penitenciare provoacă și încurajează aplicarea torturii față de deținuți. Despre aceasta a comunicat, în cadrul unei

⁷ A se vedea http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/declarations/109463.pdf.

⁸ Raport privind constatările și concluziile preliminare al Misiunii Internaționale de monitorizare a alegerilor parlamentare anticipate din 29 iulie <http://www.e-democracy.md/files/elections/parliamentary2009/statement-ieom-30-07-09-ro.pdf>.

⁹ Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte. Raport final de monitorizare a alegerilor parlamentare anticipate din 29 iulie, <http://www.e-democracy.md/files/elections/parliamentary2009/final-report-promo-lex-elections-july-2009-ro.pdf>.

¹⁰ Legea nr. 21-XVIII din 18.09.2009.

conferințe de presă, Ștefan Urțu, președintele CHDOM, care a exemplificat cu cazul a doi frați, Pavel și Vitalie Levința, deținuți în penitenciarul nr.1 din Taraclia, condamnați la detenție în anul 2000 pentru comiterea mai multor crime și pentru deținere ilegală a armelor. "Cu toate că frații Levința au câștigat procesul la CEDO, administrația penitenciară nu recunoaște nevinovăția lor și continuă să le încalce vehement drepturile prin interzicerea întâlnirilor cu vizitatorii sau cu avocatul", a spus Urțu.

Drepturile copilului

Evoluții:

- Copiii rămași singuri acasă vor beneficia de instruire specială. 6.000 de manuale și ghiduri distribuite și 75 de profesioniști instruiți sînt cîteva dintre beneficiile aduse copiilor rămași singuri acasă, părinților care pleacă la muncă în străinătate și specialiștilor care lucrează cu copiii migranților din R. Moldova și România. Această inițiativă comună a promovat o abordare la nivel transfrontalier a fenomenului copiilor rămași singuri acasă. Proiectul „Colaborare transfrontalieră interinstituțională pentru protecția drepturilor copiilor singuri acasă” a fost finanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României prin Programul de Vecinătate România – R. Moldova 2004-2006.

Deficiențe și probleme

- „Pentru mulți copii din Moldova nu există timp liber”, constată copiii care au monitorizat în această vară respectarea și încălcările dreptului copilului la odihnă, timp liber și joc¹¹.

Îndeplinirea Recomandărilor Consiliului Europei / Executarea deciziilor CEDO

Evoluții:

- Guvernul de la Chișinău intenționează să recunoască pretențiile reclamantilor la CEDO în urma violențelor aplicate asupra lor din partea organelor de drept după evenimentele din 7 aprilie. Despre aceasta a anunțat ministrul Justiției, Alexandru Tănase în cadrul unei întâlniri cu acești reclamanti.

Deficiențe și probleme:

- La 6 octombrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârile pe marginea cazurilor Deservire SRL c. Moldovei, Petru Roșca c. Moldovei și Godorozea c. Moldovei. Valoarea totală a despăgubirilor este de 6 mii 630 euro;
- Marea Cameră a Curții Europene pentru Drepturile Omului de la Strasbourg a respins, la 14 septembrie 2009, cererea Guvernului R. Moldova de a examina cazul Duca versus Moldova la Marea Cameră. În aceste condiții, Hotărârea CEDO, pronunțată la 3 martie 2009 în cauza Duca versus Moldova a devenit definitivă și irevocabilă și urmează a fi executată întocmai de Guvernul R. Moldova;
- La 16 septembrie, CEDO a constatat în unanimitate, violarea libertății de exprimare în cadrul Companiei publice „Teleradio-Moldova”. Decizia a fost luată pe marginea dosarului „Manole și alții c. Moldovei”. Guvernul Moldovei și reclamantii au la dispoziție trei luni pentru a depune la Curte observații scrise cu privire la acest subiect sau, eventual, pentru a încheia un acord amiabil;
- Consiliul Europei este îngrijorat că 36 din 47 de state membre ale CE, inclusiv Moldova, nu îndeplinesc pe deplin hotărârile Curții Europene pentru Drepturile Omului (CEDO). O declarație în acest sens a făcut la Paris raportorul Comisiei pentru probleme juridice și drepturile omului APCE, Christos Pourgourides. În raport sînt indicate 12 hotărâri ale CEDO pe care Moldova nu le-a îndeplinit totalmente.

Cooperarea cu societatea civilă

Evoluții:

- Programul de guvernare al Guvernului Filat presupune activizarea colaborării cu societatea civilă. În timpul unei întrevederi a premierul desemnat, Vlad Filat, cu reprezentanții societății civile, el a dat asigurări că activitatea noului Guvern va fi una maximal transparentă, iar societatea civilă va reprezenta pentru guvernare un partener în elaborarea politicilor.

Deficiențe și probleme:

- În pofida declarațiilor de intenție a noii guvernări privind accelerarea cooperării cu societatea civilă, deocamdată sectorul asociativ este slab consultat la elaborarea proiectelor de hotărâri și legi, iar însăși elaborarea și promovarea multor decizii lor are loc în condiții netransparente, fără participare publică¹².

Libertatea mass media și accesul la informație

Evoluții:

- Programul de guvernare presupune o deschidere mai largă către jurnaliști a instituțiilor publice, precum și asigurarea independenței mass media, inclusiv a celei publice;
- În Guvern, precum și în unele ministere, a fost instituită funcția de purtător de cuvînt, fapt care facilitează obținerea informației și a comentariilor din partea jurnaliștilor;
- Pe 13 octombrie, Consiliul Coordonator al Audiovizualului a prelungit și a acordat noi licențe de emisie mai multor posturi TV și radio, inclusiv postului de radio “Vocea Basarabiei”, care mai mulți ani la rînd era refuzat în solicitarea de extindere;

¹¹ Monitorul Oficial al Drepturilor Copilului nr. 8 (12) august 2009. [http://www.comunicate.md/upload/2296_Monitorul_Copiiilor_8_\(12\)_August_2009.pdf](http://www.comunicate.md/upload/2296_Monitorul_Copiiilor_8_(12)_August_2009.pdf)

¹² Proiectele de legi și hotărârile de Guvern se adoptă în proceduri urgente, nu sînt plasate pentru discuții publice.

- Consiliul Coordonator al Audiovizualului a luat atitudine față de lipsa de echidistanță și obiectivitate în prezentarea știrilor la postul public de televiziune “Moldova 1”.

Deficiențe și probleme:

- Republica Moldova a degradat la capitolul independența mass media, conform raportului Freedom House pentru 2009,¹³ dat publicității în luna august;
- Postul public de televiziune “Moldova 1” a refuzat să dea curs solicitării majorității parlamentare de a transmite în direct ședința de constituire a Parlamentului;
- Postul public de televiziune “Moldova 1” nu a putut realiza o transmisiune în direct de la ședința plenară a Parlamentului, la care urma să fie ales noul Guvern. Motivarea expusă de conducerea Legislativului privind imposibilitatea transmisiunii în direct la “Moldova 1” a fost una formală.

---

¹³ Nation in Transit Ratings and Averaged Scores <http://www.freedomhouse.hu/images/nit2009/moldova.pdf>

2. CONSOLIDAREA CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE

Reforma administrativă / Eficiența administrativă

Evoluții:

Programul noului Guvern conține compartimente speciale dedicate reformei APC, descentralizării și autonomiei locale, dezvoltării locale și regionale echilibrate.

Reforma APC:

- Structura Guvernului este reorganizată, numărul de ministere s-a păstrat, numărul autorităților administrative centrale s-a redus (de la 13 la 8)¹⁴;
- Aparatul Guvernului este reorganizat în Cancelaria de Stat¹⁵;
- Au continuat activități de elaborare a cadrului legal, au demarat consultările asupra proiectului de lege privind administrația publică centrală;
- Sînt realizate prevăzute în planurile de dezvoltare instituțională pe anii 2009-2011;
- Proiectul noului sistem de clasificare a funcțiilor în autoritățile publice a fost consultat cu factorii interesați; au fost elaborate proiectul regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea comisiilor de disciplină, Metodologia de evaluare a performanțelor profesionale ale funcționarilor publici;
- Funcționarii publici sînt instruiți cu suportul Fondului fiduciar multidonator, în cadrul unor ateliere, întruniri, mese rotunde.

Tehnologii informaționale (TI):

- A crescut considerabil numărul abonaților la Internetul de mare viteză, numărul abonaților la serviciile de acces la Internet la puncte fixe s-a majorat, față de primul semestru al anului trecut, cu peste 38 la sută și a ajuns la circa 175 de mii¹⁶;
- Se înregistrează creștere și la volumul vânzărilor pe piața telefoniei mobile;
- Au demarat proiecte de asistență tehnică în domeniul comunicațiilor¹⁷.

Deficiențe și probleme:

Alegerile parlamentare, conflictul politic major au determinat suspendarea implementării unor reforme și programe.

Reforma APC și APL:

- Raportul de monitorizare a realizării reformei APC în ianuarie - septembrie 2009 constată mai multe neajunsuri și deficiențe¹⁸: - planurile de dezvoltare instituțională ale organelor centrale de specialitate nu și-au atins scopul, nu este clar locul acestora în ierarhia documentelor de planificare, nu au acoperire financiară; - noile proceduri de personal în unele autorități publice se introduc cu întârziere din cauza întârzierii în adoptarea cadrului normativ secundar; - conducătorii subdiviziunilor din cadrul autorităților administrației publice nu au abilități de evaluare a performanțelor profesionale ale funcționarilor publici; - Funcționarii publici din serviciile resurse umane din cadrul autorităților administrației publice centrale nu posedă abilități privind utilizarea unor programe informaționale; - nu a fost aprobată o nouă hotărîre a Guvernului cu privire la unitatea de analiză, monitorizare și evaluare a politicilor din cadrul organelor centrale de specialitate ale administrației publice; - su a fost aprobată Metodologia de evaluare a performanțelor profesionale ale funcționarilor publici; - se înregistrează întârzieri în elaborarea Sistemului informațional automatizat „Registru funcțiilor publice și al funcționarilor publici”; nu există un singur cadru normativ care să determine procesul decizional în cadrul Guvernului; procedurile de elaborare, aprobare, monitorizare și evaluare a politicilor sînt reglementate prin diverse acte normative etc.;
- Au continuat practici de alocare a resurselor financiare publice pentru domenii de prioritate redusă: HG nr. 449/22.07.2009; 468/07.08.2009; 530/02.09.2009; 555/10.09.2009;
- Desființarea Ministerului Administrației Publice locale a determinat suspendarea activității oficiilor teritoriale ale acestuia și a determinat anumite îngrijorări ale unor asociații reprezentînd aleși locali¹⁹;
- Grupuri profesionale pledează pentru reformarea sistemului APL și ralierea acestuia la standarde europene, cu regiuni mai mari²⁰;
- Autoritățile APL nu manifestă inițiativă și nu semnaleză oportunitățile impactului politicilor promovate de guvernul central²¹.

¹⁴ Legea nr. 21-XVIII din 18.09.2009.

¹⁵ HG nr. 574 din 28.09.2009.

¹⁶ Conform estimărilor ANRCETI.

¹⁷ Proiectul BERD „Dezvoltarea și reglementarea comunicațiilor” oferit pentru ANRCETI, în valoare de circa 900 mii. euro.

¹⁸ A se vedea rubrica „Rapoarte”, www.rapc.gov.md.

¹⁹ Declarații ale primarilor din Bălți, com.Stăuceni, în cadrul adunării din 16.09.2009.

²⁰ Conferința "Evoluția instituțiilor administrative primare în Europa de Est (sec. XVIII-XX)", organizată de Asociația Istoricilor.

²¹ APL nu au reacționat adecvat la introducerea cotei zero la impozitul pe profitul nedistribuit, ceea ce a redus esențial veniturile bugetelor locale; nu au existat proteste cînd a fost instituit regimul de vize pentru cetățenii români, deși această decizie a afectat în mod deosebit comunitățile locale, ele fiind private de posibilitatea de a participa la proiectele transfrontaliere și avantajul lor competitiv s-a redus; nu au existat reacții de protest nici atunci cînd Ministerul Finanțelor a emis circulara de a fi micșorate cu 20 la sută cheltuielile pe toate categoriile de bugete locale, fără ca să fie modificată Legea bugetului etc.

Depolitizarea administrației publice

Deficiențe și probleme:

- Prin Legea nr.41-XVIII din 20.10.2009 viceministri au fost trecuți în categoria persoanelor cu funcții de demnitate publică, a funcționarilor politici, care pot fi numiți și destituiți în legătură cu schimbările politice ale conducătorilor autorităților APC;
- Primarul general al mun.Chișinău a declarat că reprezentanții formațiunii politice aflate la guvernare în perioada 2007-2009 au împiedicat rezolvarea mai multor probleme ale locuitorilor capitalei, prin blocarea unor decizii, reducerea bugetului municipal, deficit lăsat anterior²²;
- Au continuat să fie prezentate acuzații de intimidare și persecutare a aleșilor locali²³;
- Funcționarii afiliați unor partide sunt persecutați și demisi din funcții pentru prezentarea unor informații publice²⁴;
- Partidele politice au continuat să acuze guvernarea PCRM de influențe nocive și blocarea activității autorităților locale conduse de exponenți ai opoziției²⁵.

Stabilitatea politicii de guvernare

Evoluții:

Studii internaționale au acordat ratinguri majorate Moldovei: Ratingul prosperității statelor lumii 2009²⁶; Raportul de atractivitate al țărilor în comerțul internațional 2009²⁷.

Deficiențe și probleme:

- Conform datelor Ministerului Finanțelor, veniturile bugetului de stat s-au redus;
- S-a atestat reducerea veniturilor populației: în al doilea trimestru veniturile populației Moldovei au constituit în medie pe o persoană pe lună 1B 179,6 lei, fiind cu 2,9% mai puțin față de perioada similară a anului 2008²⁸;
- Băncile suportă pierderi considerabile din cauza crizei economice²⁹;
- Valoarea indicelui bursier EVM-Composite a coborât³⁰;
- Situația politică și economică a afectat considerabil businessul turistic³¹;
- Rezistența la criză a Republicii Moldova s-a redus considerabil³².

Probitatea și transparența guvernării / Combaterea corupției

Evoluții:

- Programul noului Guvern conține compartimente speciale dedicate consolidării societății civile și cooperării cu sectorul public, consolidării sistemului național de integritate și de luptă împotriva corupției;
- Au fost întreprinse măsuri pentru îmbunătățirea transparenței în procesul decizional, sînt proiecte de acte normative pentru punerea în aplicare a legislației din domeniu;
- Se preconizează reconstituirea Consiliului Național de Participare;
- Conform datelor procuraturii, în primele 9 luni ale anului au fost înregistrate 607 infracțiuni săvârșite de către persoanele cu funcții de răspundere, 23 coruperi active, 61 coruperi pasive, 88 cazuri de mituire, 139 abuzuri de putere, 140 excese de putere și 58 infracțiuni de neglijență;
- Au finalizat programe de asistență externă în domeniul anticorupțional, rezultatele implementării denotă impact pozitiv³³;
- CCCEC și-a aprobat Planul de activitate pentru a doua jumătate a anului 2009³⁴;
- A continuat activitatea de depistare și contracarare a infracțiunilor de corupție³⁵;
- Sondaje specializate constată o descreștere a nivelului percepției corupției în rîndul grupurilor profesionale³⁶.

²² Conferința de presă din 13.08.2009.

²³ Conferința de presă a primarului s.Cimișeni, mul Criuleni, care invocă persecuții din partea guvernării PCRM.

²⁴ Comunicatul PL din 23.07.2009.

²⁵ Comunicatele și declarațiile de presă ale PL din 08.07.2009: Subminarea administrației publice locale de către puterea comunistă centrală; Guvernarea comunistă a lăsat satele fără bani în mod intenționat; PL condamnă practicile guvernării comuniste care a înlocuit autonomia locală prin centralizarea puterii.

²⁶ A se vedea <http://www.prosperity.com/country.aspx?id=MD>.

²⁷ A se vedea raportul The Global Enabling Trade Report 2009, <http://www.weforum.org/en/media/publications/CompetitivenessReports/index.htm>.

²⁸ Datele BNS.

²⁹ Datele BNS.

²⁹ Conform declarațiilor reprezentanților Centrului de consultanță și instruire al Asociației Băncilor din Moldova: activele totale au scăzut cu 4%, potrivit informației de la începutul lunii august; creditele și depozitele s-au redus în șapte luni, în egală măsură, cu aproximativ 10%; sistemul bancar începe să se auto-consume. A se vedea buletinul Business Expert din 07.09.2009.

³⁰ Datele Agenției de rating și estimare Estimator-VM SA.

³¹ Estimările Asociației naționale a agențiilor de turism din Moldova (ANAT).

³² A se vedea date ale Ratingului rezistenței la criză, http://i-eeen.com/news_view/62/.

³³ Rezultatele implementării Programului Planului Preliminar de Țară al Corporației provocările Mileniului (SUA); rezultatele implementării Programului MOLICO (CE și Comisia Europeană).

³⁴ Decizia Colegiului CCCEC din 17.07.2009.

³⁵ Informația despre activitatea CCCEC, MAI, a Procuraturii.

³⁶ Raportul de cercetare „Evoluția percepției fenomenului corupției în Republica Moldova 2005-2009”, efectuat de IMAS, în cadrul proiectului MOLICO, <http://www.cccec.md/news/?nid=c6baed65f2ac50e6585c409b3e11603b>.

Deficiențe și probleme:

- Eforturile de asigurare a transparenței decizionale nu sînt suficiente³⁷;
- Lipsesc date actualizate adecvat despre condamnări pentru infracțiuni de corupție și conexe, statistica în domeniu este defectuoasă;
- Sondaje specializate atestă în continuare un nivel ridicat al percepției corupției, cetățenii considerînd această problemă printre problemele cele mai îngrijorătoare³⁸;
- Implementarea PAUEM la capitolul anticorupțional s-a efectuat cu deficiențe, studii independente atestă multiple neajunsuri în sfera prevenirii și combaterii corupției³⁹: - unii indicatori au aceeași valoare în anul semnării PAUEM și în anul finalizării implementării Planului, progresul atinge cote înregistrate deja cu 8 ani în urmă; - calitatea reglementărilor anticorupție este inadecvată; - evidența infracțiunilor de corupție și a proceselor demarate nu denotă eficiența reală de combatere a corupției etc.

³⁷ Constatările Raportului de monitorizare a realizării reformei APC în ianuarie - septembrie 2009.

³⁸ Raportul de cercetare „Evoluția percepției fenomenului corupției în Republica Moldova 2005-2009”,

³⁹ A se vedea publicațiile „Eficiența politicilor și acțiunilor anticorupție în contextul Planului de Acțiuni UE-RM” (<http://www.e-democracy.md/publications/eficienta-politicilor-anticoruptie/>), Culegerea de studii "Priorități de guvernare 2009" (<http://www.e-democracy.md/publications/prioritati-guvernare-2009/>) ș.a.

---

3. CONFLICTUL TRANSNISTREAN

Preocuparea mediatorilor pentru reluarea negocierilor în format „5+2”

În perioada de referință, procesul de formare a noului Guvern în Republica Moldova a lăsat pe plan secund eforturile referitoare la reglementarea transnistreană. Totuși, reprezentanții părților implicate în formatul „5+2” de reglementare transnistreană au încurajat partidele politice din Alianța pentru Integrare Europeană (AIE), care a preluat guvernarea în Republica Moldova, să „ajungă la un compromis în vederea formării unei structuri care să preia dosarul Transnistrean”. La întâlnirea din 15 septembrie 2009, de la Moscova, a vice-ministrului de externe al Rusiei, Grigore Karasin, cu șeful misiunii OSCE în Moldova, Philippe Remler, a fost discutat programul de lucru al întreprinderii mediatorilor și observatorilor în reglementarea transnistreană.

AIE a renunțat la păstrarea Ministerului Reintegrării

Lichidarea Ministerului Reintegrării de către noile autorități moldovene nu a trezit nemulțumirea, dar nici aprobarea, autorităților transnistrene. Șeful diplomației transnistrene, Vladimir Yastrebceak, a menționat că lichidarea Ministerului Reintegrării nu comportă nici o semnificație, întrucât Transnistria nu a colaborat vreodată cu acest minister. Contactele dintre cele două părți implicate în conflict au avut loc la nivel de reprezentanți ai Republicii Moldova și Transnistriei. Autoritățile moldovene au decis ca în cadrul noii structuri a Guvernului Republicii Moldova vice-premierul, Victor Osipov, va fie demnitarul împuternicit să reprezinte Chișinăul în relațiile cu Transnistria și în procesul de negocieri.

Oficialii de la Tiraspol dezaprobă intențiile noilor autorități moldovene

Șeful diplomației transnistrene, Vladimir Yastrebceak, a dat aprecieri intențiilor declarate ale noilor autorități moldovene de a readuce în discuții problema retragerii prezenței militare ruse din raioanele de est ale Republicii Moldova și înlocuirea lor cu o misiune internațională de observatori civili. Potrivit lui Yastrebceak noua guvernare de la Chișinău nu ia în considerație documentul pe care ex-președintele Vladimir Voronin l-a semnat la 18 martie 2009 la Barviha, document potrivit căruia autoritățile moldovenești nu mai insistă asupra retragerii prezenței militare ruse din regiune. Yastrebceak a menționat că noile autorități moldovene nu propun nimic nou, ci doar revin la formulele vehiculate anterior de guvernarea precedentă care, de asemenea, insistă asupra retragerii militare ruse din regiune.

Rusia nu mai are obligații în privința retragerii prezenței militare din Transnistria

Autoritățile transnistrene și-au exprimat punctul de vedere potrivit căruia Federația Rusă nu ar mai avea obligații în vederea retragerii prezenței militare din Transnistria. Potrivit șefului diplomației transnistrene, Vladimir Yastrebceak, angajamentele Federației Ruse din cadrul summit-ului OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999 ar fi fost condiționate de reglementare politică a conflictului transnistrean. O dată cu introducerea de către Federația Rusă a moratorului asupra tratatului FACE angajamentele Rusiei și-au pierdut actualitatea, mai cu seamă că Rusia oricum și-ar fi îndeplinit angajamentele retrăgînd din regiunea Transnistreană armamentul greu al Armatei a 14-a. Astfel, din Transnistria au fost retrase 50 mii de unități de armament, 800 de unități de artilerie, 120 de tancuri, etc. În privința personalului militar, au fost retrași 1500 de soldați și ofițeri din cei 2500 ai grupului operativ al fostei Armate a 14-a, iar din contingentul de pacificatori au rămas doar 400 din cei 2700 de militari dislocați inițial.

Abordările în privința reglementării transnistrene s-ar putea schimba abia în 2011

Potrivit reprezentanților autorităților transnistrene abordările privind reglementarea transnistreană s-ar putea schimba semnificativ abia în 2011, cînd expiră termenul de zece ani a Tratatului de bază moldo-rus. Acesta din urmă va trebui fie prelungit, fie să se renunțe la el. Tocmai atunci va deveni clar cum vor evolua relațiile moldo-ruse și care va fi locul Transnistriei în cadrul acestor relații. Din punctul de vedere al autorităților transnistrene este principal să se clarifice dacă noua guvernare de la Chișinău va prefera să rămînă în cadrul legii din 22 iulie 2005 privind reglementarea transnistreană, adică să asimileze moștenirea PCR, ori se va purcede la căutarea unui cadru mai realist. Conducerea Transnistriei se arată, mai degrabă, sceptică în privința renunțării noilor autorități moldovene la principiile legii din 2005 și, de aceea, se va concentra în relațiile cu Chișinăul asupra reluării activității „grupurilor de lucru și apărării intereselor cetățenilor care dețin și cetățenie moldovenească”.

Autoritățile transnistrene au simulat pregătirile de respingere a atacurilor inamicului

În a doua jumătate a lunii septembrie, chiar înaintea învestirii noului Guvern al Republicii Moldova, în Transnistria s-a desfășurat un exercițiu militar privind mobilizarea trupele de genști, transmisioniști, artileriști antiaerieni, medici. Astfel, statul-major din Transnistria și-a pus sarcina să testeze aplicabilitatea doctrinei militare, simulînd „desfășurarea trupelor de luptă pentru respingerea agresiunii prin prisma experienței acțiunilor militare în Caucazul de Nord din ultimul război”. Aplicațiile s-au concentrat pe testarea pregătirii personalului militar de rezervă „de ce e mai rău” – eventuala pătrundere a dușmanului „în adîncul apărării, nimicirea dușmanului” urmînd să aibă loc „cu diferite tipuri de arme, inclusiv cu sistemul reactiv al focului „Grad”.

4. JUSTIȚIE

Capacitatea de impunere a respectării legii / Statutul și independența judecătorilor și procurorilor / Transparența

Evoluții:

- Programul de activitate a noului Guvern include prevederi aparte referitoare la consolidarea statului de drept și reforma justiției, stabilind drept obiective de guvernare: - instituirea unui sistem judecătoresc caracteristic unui stat cu aspirații europene; - reformarea sistemului judecătoresc și a procuraturii în vederea asigurării unei justiții independente, imparțiale, funcționale și transparente; - sporirea gradului de integritate și de profesionalism al corpului judecătoresc; - asigurarea unui sistem stabil și eficient de finanțare a justiției;
- CSM a aprobat hotărâri pe diverse domenii de activitate: pentru aprobarea Regulamentului privind funcționarea paginii oficiale a CSM în rețeaua Internet (Hotărârea nr. 264/12 din 17.09.2009); aplicarea Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor și înregistrarea audio a ședințelor de judecată (Hotărârea nr.259/12 din 17.09.2009);
- Sondajul privind gradul de satisfacție a beneficiarilor serviciilor instanțelor judecătorești denotă o serie de aspecte pozitive în funcționarea instanțelor (Hotărârea CSM nr. 271/12 din 17.09.2009);
- Instanțele de judecată au restabilit în funcții persoane demise la indicații politice⁴⁰;
- Se atestă o micșorare a numărului hotărârilor (documentelor) aflate la executare și creșterea numărului documentelor real executate⁴¹.

Deficiențe și probleme:

- Nu este asigurată implementarea unor acțiuni stabilite anterior ca prioritare: - crearea Consiliului Superior al Procurorilor; - implementarea sistemului informațional judiciar;
- Implementarea unor măsuri din Programul de activitate al Guvernului poate provoca disfuncții sistemice și agravarea situației în justiție⁴²;
- Numărul judecătorilor nu este majorat, încărcătura de dosare rămâne mare, decriminalizarea legislației penale au determinat sporirea numărului de dosare de competența CSJ;
- Continuă să se ateste disfuncționalități în procesul de repartizare aleatorie a dosarelor, membri (din oficiu) ai CSM acuză Colegiul disciplinar și majoritatea membrilor CSM de „sfidarea normelor legale”, „protecționism corporativ”⁴³;
- Tergiversarea examinării cauzelor este adesea generată de comportamentul reprezentanților în procese⁴⁴;
- Procedura de regres, urmare a dosarelor pierdute la CEDO, se realizează pe cazuri minore, fără relevanță și impact coercitiv sau educativ⁴⁵; acțiuni de regres nu sunt intentate împotriva unor demnitari de rang înalt, exponenți politici;
- Reprezentanți ai organizațiilor internaționale consideră că Republica Moldova face parte dintre țările unde hotărârile judecătorești nu se respectă pe deplin⁴⁶;
- Foști reprezentanți sus-puși din cadrul organelor de drept sunt învinuiți de acapararea unor afaceri⁴⁷;
- Neasigurarea poliției judecătorești continuă să determine deficiențe în activitatea instanțelor (Hotărârea CSM nr. 226/9 din 16.07.2009).

Instruirea specialiștilor din sistem / Asigurarea materială

Evoluții:

- Cu suportul Programului Preliminar de Țară al „Fondului Provocările Mileniului” pentru Buna Guvernare au fost organizate seminare: - pentru angajații instanțelor judecătorești responsabili de menținerea paginii web; - pentru președinții instanțelor de judecată și consilierii acestora privind utilizarea metodelor de măsurare a performanței;
- Este aprobat Planul Institutului Național al Justiției de instruire continuă a judecătorilor pentru semestrul II al anului 2009 (Hotărârea CSM nr. 223/9 din 16.07.2009).

Deficiențe și probleme:

- Concursul de suplینire a unor posturi vacante de judecători de către absolvenții INJ a eșuat din cauza refuzului candidaților și a neclarităților legislative referitoare la excluderea din concurs (Hotărârea CSM nr.222/9 din 16.07.2009);
- Finanțarea instanțelor sa redus urmare a unor indicații ale Ministerului Finanțelor, necesitățile primordiale nu sînt acoperite adecvat.

⁴⁰ Cazul șefului Direcției ordine publică a MAI, M.Cibotaru, învinuit nefondat în cadrul ședinței Colegiului MAI din 19.05.2008 și destituit din funcție la indicația Președintelui RM.

⁴¹ Rezultatele activității Departamentului de executare pe parcursul a 9 luni ale anului 2009.

⁴² Nu au fost suficiente de explicite și argumentate intențiile de lichidare a instanțelor judecătorești economice, trecerea sistemului de executare la un sistem bazat exclusiv pe executori privați.

⁴³ Articolul „Consiliul Superior al Magistraturii - garant al independenței puterii judecătorești sau „umbrela” iresponsabilității unor magistrați?”, semnat de Președintele CSJ, http://www.csj.md/news.php?menu_id=180&lang=5.

⁴⁴ A se vedea Comunicatul CSJ din 07.07.2009, http://www.csj.md/news.php?menu_id=171&lang=5.

⁴⁵ Procuratura a inițiat proceduri de regres doar pe câteva cauze și numai în una din ele a fost emisă hotărâre judecătorească (perceperea de la un ex-ministru a circa 1000 Euro).

⁴⁶ Declarațiile lui Thomas Hammarberg, Comisarul Consiliului Europei pentru drepturile omului. Infotag, 03.09.2009.

⁴⁷ Conferința de presă a familiei Iovu, privind acapararea unei fabrici de beton, Infotag, 16.09.2009.

Nivelul de trai al populației

Evoluții:

- Scăderea vânzărilor în sectorul real a determinat reducerea salariului mediu lunar în lunile iulie și august. Aceasta s-a observat mai cu seamă în companiile din industria prelucrătoare și construcții. De asemenea, a diminuat și salariul în agricultură în luna august față de luna iulie, ceea ce este o evoluție surprinzătoare pentru această perioadă a anului și este cauzată de declinul din sectorul de fitotehnie.
- În același timp evoluțiile negative pe piața muncii continuă. În pofida creșterii sezoniere a ratei de ocupare în trimestrul II al anului, aceasta rămâne inferioară celei din anul precedent, iar rata șomajului s-a dublat. Astfel, numărul persoanelor plecate la muncă sau în căutarea unui loc de muncă peste hotare s-a majorat în trimestrul II față de trimestrul I, dar și față de aceeași perioadă a anului precedent. Deși este o evoluție surprinzătoare pe timp de criză, oportunitățile limitate de angajare în țară determină emigranții să accepte remunerări mai joase decât anterior. De asemenea, aceasta reprezintă și o evoluție sezonieră explicată prin temporizarea ritmului de cădere în sectorul de construcții în unele țări (inclusiv Spania și Portugalia).
- Creșterea volumului transferurilor de peste hotare în luna iulie a avut loc pe fundalul evoluției sezoniere și a creșterii numărului de emigranți. Totuși, atât în iulie, cât și în august acestea au fost la cel mai jos nivel comparativ cu aceeași lună a anului precedent (cu excepția lunii aprilie).

Probleme și deficiențe:

- Datele BNS privind salariul mediu lunar nu iau în calcul restanțele la salarii și concediile forțate în care au fost trimiși mulți angajați. Aceste evoluții, care nu sunt reflectate în statistica oficială, au un efect puternic negativ asupra nivelului de trai al populației.
- Despre reducerea fondului de salarizare vorbește și dinamica veniturilor bugetare care sunt colectate în urma impozitării salariilor. Astfel, la sfârșitul lunii august, veniturile din contribuțiile de asigurări sociale obligatorii de stat erau cu 7% mai joase decât cele prognozate, cele din primele de asigurări obligatorii de asistență medicală cu 12,5%, iar cele din impozitul pe venit al persoanelor fizice cu 23,5%.
- Majorarea salariilor pentru funcționarii publici se face imposibilă în contextul crizei continue. Deși noua guvernare își propunea inițial să asigure majorarea salariilor cu 24% pentru cadrele didactice, după negocierile cu FMI acest lucru nu mai este cert, din cauza insistenței FMI de reducere a cheltuielilor bugetare.

Consolidarea creșterii economice

Evoluții:

- Declinul economic în trimestrul II s-a agravat față de trimestrul I și a atins nivelul de 8,6% în termeni anuali, ca urmare a reducerii continue a consumului privat (-10,5%) și a formării brute de capital fix (-58%).
- Deși în trimestrul III a fost înregistrată o ușoară îmbunătățire în sectorul industrial, aceasta se datorează în principal industriei extractive și sectorului de energie electrică, termică, gaze și apă. În același timp, volumul producției în industria prelucrătoare a continuat să scadă cu ritmuri similare celor din trimestrul precedent. Declinul în industria alimentară și a băuturilor chiar s-a agravat față de trimestrul II.
- Evoluția vânzărilor cu amănuntul din trimestrul III nu inspiră optimism. Acestea au scăzut în iulie și august cu 6% și respectiv 5,6% față de anul precedent, recesiunea agravându-se în comparație cu trimestrul precedent. Totuși, volumul serviciilor prestate populației a revenit la trendul pozitiv, stimulat de creșterea ușoară a volumului de remitențe.

Deficiențe și probleme:

- Instabilitatea politică pe parcursul trimestrului II și III a afectat puternic activitatea de investiții. Cel mai mult au scăzut investițiile străine – influxul acestora a scăzut de cca. 14 ori în trimestrul II a.c. în comparație cu trimestrul II 2008. Reducerea investițiilor în echipament tehnologic și mijloace de transport este o evoluție îngrijorătoare care sugerează că ieșirea din criză va fi lentă.
- Sectorul vitivinicol continuă să fie în criză, iar așteptările companiilor față de noua guvernare par a fi prea mari, în condițiile crizei și moștenirii primite de la vechea guvernare. Noul guvern își vede misiunea în a îmbunătăți climatul de afaceri prin eliminarea la maxim a tuturor barierelor existente și nu prin injectarea resurselor (inexistente) în sector.

Stabilitate macroeconomică și financiară

Evoluții:

- Ca urmare a diminuării presiunilor inflaționiste, BNM a redus în trimestrul III rata de bază la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt de la 9% la 5%. De asemenea, norma rezervelor obligatorii pentru mijloacele atrase de băncile comerciale în MDL și VLC a fost micșorată de la 16% la 8%.
- BNM a continuat creditarea directă a băncilor comerciale pentru stimularea creditării sectorului real al economiei. Deși rata dobânzii la credite s-a diminuat în luna august, volumul acestora s-a redus indicând asupra capacității limitate a sectorului real de a asimila creditele oferite.
- Cursul oficial al monedei naționale s-a menținut relativ stabil în trimestrul III, dar la sfârșitul lunii septembrie acesta s-a depreciat pe parcursul a 10 zile cu 2,83% față de USD și cu 3,3% față de EURO.

- Deflația care a durat o perioadă îndelungată și-a inversat trendul în septembrie ca urmare a declinului producției agricole și creșterii sezoniere a prețurilor la produsele agricole, creșterii costurilor de producție pe parcursul mai multor luni și creșterii prețurilor în majoritatea țărilor europene (partenerilor comerciali ai Moldovei)..

Probleme și deficiențe:

- În pofida relaxării politicii monetare de către BNM, impactul asupra creditării sectorului real de către băncile comerciale nu a fost proporțional. Deși rata nominală medie a dobânzii la creditele acordate s-a redus pe parcursul lunilor iulie-august cu 1,4 p.p. pentru creditele acordate în MDL și 0,4 p.p. pentru creditele acordate în valută străină, rata reală a dobânzii este la același nivel ca la început de an și încă reprezintă o barieră importantă pentru agenții economici.
- Ponderea creditelor nefavorabile în Capitalul Normativ Total al sistemului bancar în luna august a atins 43,9% (față de 21,9% anul trecut). S-a înrăutățit și ponderea creditelor expirate sau și în stare de neacumulare a dobânzii de la 23% la 58,7%. Iar criza continuă în sectorul de vinificație și construcții – care au pondere foarte mare în portofoliul creditelor bancare - nu dă careva speranțe de îmbunătățire a acestor indicatori.
- Deprecierea puternică a leului la sfârșitul lunii septembrie nu a fost doar o evoluție sezonieră, sau una explicată de reducerea remitențelor. Finanțarea deficitului bugetar înalt prin metode neinflaționiste creează investitorilor așteptări negative privind evoluția monedei naționale. De aceea, nu este de mirare că acțiunile speculative au majorat artificial cererea de EURO în această perioadă.

Transparență și durabilitate fiscală

Evoluții:

- Deficitul bugetar a continuat să crească și la finele lunii august a atins nivelul de 2,57 mlrd. lei. Bugetul public național a fost executat la capitolul venituri în proporție de 86,8% față de nivelul prognozat și la capitolul cheltuieli în proporție de 80,6% față de cel prognozat.
- După o perioadă de creștere constantă a arieratelor, în luna septembrie s-au redus datoriile statului față de agenții economici privind restituirea TVA (de cca. 2 ori) și a accizelor (cu 13%).

Probleme și deficiențe:

- Veniturile bugetare colectate sub nivelul planificat și imposibilitatea de a finanța cheltuielile planificate au determinat fosta guvernare să recurgă la acțiuni ce au agravat și mai mult situația agenților economici. Astfel, executarea amenzilor și sancțiunilor administrative peste nivelul prevăzut (cu 52,4%) indică asupra presiunilor exercitate de unele instituții de stat asupra agenților economici. Iar creșterea datoriilor instituțiilor publice față de prestatorii de servicii și datoriile în restituirea TVA - pe lângă impactul negativ asupra companiilor - au contribuit la raportarea unor date eronate asupra deficitului bugetar în această perioadă.
- Emiterea VMS pentru finanțarea deficitului bugetar (care a fost în creștere în august față de iulie) poate avea impact negativ asupra creditării sectorului real, dar pune în pericol și sustenabilitatea bugetară din cauza scadenței scurte a acestora.
- Prognozele Guvernului referitor la evoluția deficitului bugetar sunt foarte pesimiste. Dacă primul semestru a fost încheiat cu un deficit ce constituia 7,5% din PIB, atunci la sfârșitul anului se așteaptă ca ponderea acestuia în PIB să atingă 14% (cca. 8,5 mil. lei)..

6. DEZVOLTARE ȘI REFORME SOCIALE

Egalitate de genuri

Evoluții:

- În perioada de referință nu sunt înregistrate evoluții semnificative în acest domeniu.

Deficiențe și probleme:

- Aprobarea proiectului politicii naționale pentru asigurarea egalității de gen, precum și planurilor de acțiuni pe termen mediu și lung aferente implementării acesteia continuă să fie tergiversate. Perioada electorală a constituit un factor important de tergiversare a întregului proces de aprobare a proiectului elaborat.

Protecția și integrarea socială

Evoluții:

- La 2 septembrie 2009 a intrat în vigoare Hotărârea nr. 5 a Parlamentului RM referitoare la adoptarea Declarației cu privire la situația social-economică din Republica Moldova și la acțiunile necesare atenuării efectelor crizei. Declarația în special atrage atenția asupra efectelor devastatoare ale crizei asupra vieții și protecției sociale a populației din RM, cu referință în special la reducerea remitențelor, disponibilizarea forțată a angajaților, incapacitatea Guvernului de a face față promisiunilor anterioare de sporuri salariale, etc. Un aspect deosebit de grav este reprezentată de diminuarea drastică a încasărilor la bugetul național al asigurărilor sociale. Ratificarea de către Parlament a acestei declarații constituie o recunoaștere publică a faptului că Moldova a urmat trendurile regionale de recesiune economică și că aceasta în mod inevitabil va influența negativ sistemul național de protecție socială;
- La 9 septembrie 2009 a intrat în vigoare HG cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență în familie”. Guvernul a aprobat și planul de acțiuni pentru elaborarea și implementarea sistemului informațional automatizat. Un aspect deosebit de important al acestei HG este colaborarea strânsă preconizată între diverse ministere cu competențe în domeniul violenței în familie în ceea ce privește colectarea, prelucrarea și diseminarea datelor. Un rol central urmează să-i revină MPSFC, care va avea funcțiile de posesor și deținător al Registrului, registrator și furnizor, prin secțiile și direcțiile specializate ale acestuia;
- La 10 septembrie 2009, prin HG nr. 567, a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului Comunitar de Dezvoltare Timpurie a Copiilor de 3-(6)7 ani. Acest regulament, în condițiile în care vor fi disponibile resursele necesare la nivel local, va permite realizarea obiectivului de sporire a ratei de includere a copiilor de vârstă cuprinsă între 3-(6)7 ani în programele de educație preșcolară setat în SND (2008-2011). Direcțiile raionale și municipale de învățământ urmează să încurajeze și să susțină inițiativele locale de creare a centrelor comunitare de acest gen. Aceste inițiative ar putea avea o contribuție deosebit de importantă în cadrul eforturilor de a preveni instituționalizarea copiilor, dar mai ales ar asigura accesul copiilor din comunități la servicii educaționale formale și non-formale. În același timp centrele de acest tip ar facilita crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor de 3-(6)7 ani, inclusiv a copiilor cu cerințe educaționale speciale, în special copiii din familiile socialmente defavorizate.

Deficiențe și probleme:

- Deschiderea și integrarea centrelor comunitare de dezvoltare timpurie a copiilor de vârstă cuprinsă între 3-(6)7 ani devine problematică în condițiile unor bugete locale deficitare care fac ca APL-urile să demonstreze incapacitatea de a asigura durabilitatea financiară a proiectelor comune cu implicarea ONG-urilor.

Sănătatea publică

Evoluții:

- La 10 septembrie 2009 a intrat în vigoare HG Nr. 568 cu privire la achiziționarea de medicamente și alte produse de uz medical pentru necesitățile sistemului de sănătate. Prin această HG este aprobat regulamentul de achiziționare care ar trebui, în condițiile respectării prevederilor acestuia, să aducă claritate în ceea ce privește modul de desfășurare a achizițiilor publice în domeniu, dar în special, date fiind condițiile deosebit de precare ale bugetului public, să dispună crearea unui mecanism clar și transparent de utilizare eficientă și optimală a mijloacelor financiare disponibile sistemului național de sănătate;
- Prin HG nr. 506 din 17 august 2009 a fost aprobat Acordul cu privire la colaborarea în lupta cu circulația preparatelor medicamentoase falsificate, semnat la Chișinău la 14 noiembrie 2008 în cadrul CSI. Semnarea acestui acord și punerea în aplicare a prevederilor acestuia va contribui la reducerea cazurilor de comercializare a medicamentelor falsificate și corespunzător la diminuarea cazurilor de otrăvire cu acestea, fiind efectuat un efort comun al organelor competente din statele semnatare.

7. COMERȚUL INTERNAȚIONAL

Relații Comerciale (Regimul comercial cu UE)

Evoluții:

- Uniunea Europeană continuă să-și consolideze poziția în topul piețelor de destinație pentru exporturile moldovenești, atingând nivelul de 53,6% din totalul exporturilor în primele nouă luni ale 2009;
- Conform datelor MEC, producătorii de vinuri din Moldova au epuizat cota de 700 mii dal acordată de către UE. În același timp, cotele pentru zahăr au fost utilizate în proporție de 88,7%, pentru porumb – 98,5%, orz – 50,6%. Cotele pentru grâu, la fel ca și cele pentru vinuri, au fost utilizate integral;
- Negocierile privind un eventual acord de liber schimb între UE și RM ar putea începe în toamnă, ca variantă cea mai optimistă. Autorități moldovene trebuie să-și concentreze eforturile asupra stabilirii priorităților și elaborării poziției în privința viitorului acord.

Deficiențe și probleme:

- Existența unor bariere interne rămâne a fi un obstacol important în dezvoltarea relațiilor comerciale cu UE. Însă, aceste deficiențe nu se rezumă doar la incapacitatea de a îndeplini cerințele privind standardele de securitate alimentară. Ultimul raport Doing Business arată că Republica Moldova nicidecum nu poate atinge schimbări pozitive în ceea ce privește cadrul de afaceri pentru comerțul extern. Astfel, la capitolul „Trading across Borders”, Moldova în continuare se plasează pe locul 140, fără să fie vreun progres palpabil în ceea ce privește costurile financiare și de timp pentru efectuarea operațiunilor export-import.

Promovarea și dezvoltarea exporturilor

Evoluții:

- Comprimarea fluxurilor comerciale a continuat și în august 2009: exporturile au scăzut cu 12% față de iulie, iar importurile cu 11,7% față de aceeași lună (o evoluție de fapt caracteristică și pentru anii recentți). În general în primele 10 țări de destinație pentru exporturile moldovenești o scădere de 24,2%, iar importurile de 38,3% față de perioadă similară a anului precedent. Scăderea mult mai pronunțată a importurilor a determinat comprimarea deficitului comercial în aceste nouă luni cu 44,9% față de anul 2008;
- Totodată, reducerea fluxurilor comerciale nu a fost uniformă din punct de vedere geografic. Exporturile au scăzut mai mult în direcția CSI decât UE (27,6% vs. 22,4%), iar importurile dimpotrivă s-au micșorat mai mult în direcția UE decât CSI (44% vs. 34,9%);
- O altă evoluție de remarcat este devansarea României de către Federația Rusă (FR) în poziția-top a țărilor de destinație pentru exporturi. În comparație anuală exporturile în România au scăzut cu 30,3% în ianuarie-august. Din primele 10 țări de destinație pentru exporturile moldovenești o scădere mai spectaculoasă au avut numai Ucraina (-48,4%) și Polonia (-48,9%). Totuși, această nu a fost prima dată în timp relativ recent când Rusia a devansat-o pe România, același lucru se putea de observat și în trimestrul IV în 2008 și trimestrul II în 2009. Deci, este evident că cel puțin în trimestrul IV, 2008 tensiunile politice nu a fost un factor care să influențeze atât de dramatic relațiile comerciale între Republica Moldova și România;
- Aparent, această devansare are la bază mai degrabă explicații economice, decât politice. Bineînțeles, decizia de a introduce regim de vize față de cetățenii români a creat niște circumstanțe nu tocmai prielnice pentru relațiile economice între ambele state. Cu toate acestea, exporturile în România au suferit atât de mult mai degrabă din cauza structurii acestora, în care o pondere destul de înaltă o aveau diferite produse textile, încălțăminte și metale, și care au scăzut dramatic în ianuarie-august 2009: -23,5%, -47,7%, și -79,5%, respectiv. Exporturile în FR, din contra, sunt în marea parte formate din produse agroalimentare, care fie că au rezistat destul de bine în fața comprimării cererii externe rezultate din criza economică mondială fie că în general au înregistrat o creștere importantă (de pildă, produse vegetale au crescut cu 57% în aceeași perioadă).

Deficiențe și probleme:

- Revenirea fluxurilor comerciale va depinde în continuare în foarte mare măsură de consolidarea tendinței de recuperare economică la nivel global care este critică pentru augmentarea cererii externe pentru exporturile moldovenești, dar și alimentarea cererii interne prin intermediul remiterilor de la migrații moldoveni care ar putea beneficia de relansarea economică în țările gazdă. O altă direcție importantă va fi demolarea barierele interne în fața comerțului extern. În acest context, este salutară decizia Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare de a anula restricțiile pentru exportul strugurilor de soiuri tehnici și a producției viticole în vrac. Însă, acesta este doar primul pas în vederea descătușării competitivității externe a companiilor moldovenești. Și companiile vor aștepta și alți asemenea pași din partea noii guvernării.

Standarde sanitare și fitosanitare

Evoluții:

- Progrese semnificative în trimestrul III nu au fost înregistrate, instabilitatea politică fiind un factor major care a contribuit la această situație. Totuși, menționăm adoptarea a două norme sanitare-veterinare: privind protecția puilor destinați producției din carne și privind condițiile de sănătate animală și certificare sanitare-veterinară în cazul importului de albine și bondari.

Deficiențe și probleme:

- Se atestă în continuare un progres lent în privința dezvoltării Sistemului Informațional Automatizat de Identificare și Trasabilitate a Animalelor și echiparea laboratoarelor de referință; ambele au o importanță critică pentru calificarea exporturilor de produse de origine animalieră din Moldova pe piața UE.

8. CLIMATUL DE AFACERI

Evoluții:

- La data de 9 septembrie 2009 a fost publicată noua ediție a raportului Băncii Mondiale „Doing Business 2010”, potrivit căruia, comparativ cu anul 2008, Republica Moldova a urcat în 2009 cu 14 poziții în clasamentul format din 183 state. Progresul respectiv a fost datorat în mare parte rezultatelor reformei regulatorii „Ghilotina II”, precum și a altor acțiuni, inclusiv reforma Cadastrului de Stat, fapt ce reprezintă o evoluție pozitivă a cadrului ce reglementează activitatea antreprenorială din țară. Progresul major a fost înregistrat la capitolul înregistrării proprietății, Moldova urcând de pe poziția 51 pe 17, în special datorită diminuării timpului necesar pentru proceduri (de la 48 la 5 zile). Moldova a mai avansat cu 24 poziții în domeniul „plata impozitelor”, în urma diminuării presiunii fiscale, a numărului de proceduri și timpului necesar administrării fiscale. O altă evoluție pozitivă a fost diminuarea timpului necesar procedurilor de lansare a afacerii de la 15 la 10 zile, a numărului de proceduri necesare și a costurilor aferente acestora. În același timp, Republica Moldova a înregistrat regres în ceea ce ține de procedurile de eliberare a autorizațiilor de construcții, executarea contractelor și protecția investitorilor;
- La data de 17 septembrie 2009 a fost emis un decret privind suspendarea Hotărârii Guvernului nr. 269 din 8 aprilie 2009 cu privire la instituirea regimului de vize cetățenilor români⁴⁸. După desemnarea candidatului la funcția de Prim-ministru, acesta este al doilea decret emis de președintele interimar, fapt ce confirmă angajamentul noii guvernări privind ameliorarea relațiilor diplomatice cu România. O asemenea măsură are, cu siguranță, efecte benefice asupra climatului de afaceri și constituie un semnal bun pentru investitorii români.

Deficiențe și probleme:

- Climatul investițional a continuat să fie puternic afectat de criza economică și financiară mondială, suprapusă cu criza politică din țară. Astfel, influxurile de investiții străine directe în economia națională au continuat să atingă noi minime istorice, iar fenomenul de dezinvestire (refluxul de investiții străine din țară) devine tot mai pronunțat. Aceasta se referă la diminuarea soldului capitalului social al întreprinderilor cu capital străin. Deși datele pentru trimestrul trei nu sunt încă făcute publice, este foarte probabil ca tendințele conturate au continuat. Potrivit datelor disponibile, la finele trimestrului II 2009 volumul influxului de investiții străine directe în economia națională a constituit 13,27 mil. USD, fiind mai mic cu 37,8% față de trimestru I și de circa 14 ori față de aceeași perioadă a anului precedent;
- Fenomenul de dezinvestire a fost reflectat de datele privind poziția investițională a R. Moldova, unde la finele trimestrului II 2009 a fost înregistrată diminuarea soldului capitalului social al întreprinderilor cu 10,42 mil. USD. Mai mult ca atât, luând în considerație influxul de investiții străine directe sub forma de capital social, în aceeași perioadă, în volum de 42,43 mil. USD, putem deduce că valoarea reală a capitalului social retras din companiile cu capital străin a fost de 52,85 mil. USD⁴⁹. Principalele cauze ale acestui fenomen, pe lângă repercusiunile crizei economice, țin de confidența scăzută a mediului de afaceri privind perspectivele economice, sociale și mai ales politice a unei țări cu un deficit bugetar aflat în creștere, relații incerte cu FMI, tensiuni diplomatice cu România, bruiaje politice interne și, în final, legislativ și executiv disfuncțional;
- Totodată, s-a atestat și un reflux net de investiții străine directe din țară sub forma de rambursări în cadrul angajamentelor față de investitorii străini, volumul cărora a constituit 49,83 mil. USD;
- Mari îngrijorări privind dinamica investițiilor străine directe sunt legate de creșterea puternică a pierderilor înregistrate de nerezidenți. La finele trimestrului II volumul acestora a constituit 15,53 mil. USD, în creștere cu 67,3% față de trimestrul I. Totodată, a fost atestat primul caz istoric când băncile comerciale cu capital străin⁵⁰ au înregistrat pierderi, volumul cărora a constituit 4,76 mil. USD în trimestrul II;
- Cele mai mari pierderi (-11,59 mil. USD) au fost înregistrate în companiile cu capital social provenit din Federația Rusă. În mod surprinzător, în aceeași perioadă companiile cu capital provenit din România au înregistrat beneficii în valoare de 5,76 mil. USD, iar volumul de subscrieri la capitalul social al acestora a constituit 1,88 mil. USD⁵¹. O asemenea evoluție vine în contradicție cu așteptările generate de introducerea de către Moldova, la 8 aprilie, a regimului de vize pentru cetățenii români, care aparent a avut mai multe costuri de imagine decât de ordin economic. Cu toate acestea, efectele măsurii respective ar putea fi diferite de cele reflectate în statistici, luând în considerație faptul că o bună parte din investiții străine catalogate drept românești, sunt operate de companii ce nu sunt originare din România, ci doar au venit în Moldova prin această țară. Exemple de asemenea companii sunt Orange Moldova, Mobiabanca Groupe Societe Generale, Reiffeisen Leasing etc.
- Măsurile la care a apelat Guvernul precedent pentru a tempera creșterea deficitului bugetar au continuat să deterioreze semnificativ climatul de afaceri din R. Moldova. Astfel, au crescut presiunile exercitate asupra unor agenți economici de către autoritățile publice de control (în special organele de poliție și fisc) și, respectiv a crescut numărul și valoarea amenzilor aplicate. Totodată, acumularea datoriilor la restituirea TVA și a accizelor este un alt semnal negativ pentru investitori. O asemenea politică de finanțare a deficitului bugetar la care sunt impuși, de către stat, agenții economici deteriorează grav climatul de afaceri autohton.

⁴⁸ Nr. 2-V. Chișinău, 17 septembrie 2009.

⁴⁹ Balanța de plăți a Republicii Moldova, BNM.

⁵⁰ Companie cu capital străin se consideră entitatea în care cel puțin 10% din capitalul social subscris sau din total voturi aparțin unui nerezident.

⁵¹ Balanța de plăți a Republicii Moldova, BNM.

Acest raport este publicat în cadrul proiectului „*Relațiile UE-Moldova – Monitorizarea Progresului în Contextul Parteneriatului Estic*”. Proiectul este implementat de două organizații neguvernamentale, ADEPT și EXPERT-GRUP și finanțat de Fundația Soros-Moldova.

Conceptul proiectului a apărut într-un context politic dinamic, determinat atât de factori interni - politici, economici și sociali, cât și de lansarea Parteneriatului Estic – o nouă inițiativă a Uniunii Europene în cadrul Politicii Europene de Vecinătate. Lansat oficial în mai 2009, Parteneriatul Estic vine să susțină dialogul deja existent dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană prin deschiderea de noi dimensiuni de colaborare și oportunități de apropiere a Republicii Moldova de UE, inclusiv și prin semnarea unui nou acord juridic UE-RM, mai amplu decât actualul Acord de Parteneriat și Cooperare. În acest context, implementarea reformelor inițiate conform Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană constituie o premisă pentru intensificarea dialogului UE-RM și apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană.

În același timp, procesul de transformare democratică este o sarcină complexă. Guvernul, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Comisia Națională pentru Integrare Europeană și alte autorități publice centrale au rolul principal în implementarea respectivelor reforme și priorități. Dar, un rol important îi revine și societății civile, atât în promovarea reformelor în societate, cât și în monitorizarea procesului de implementare a acestora.

În circumstanțele descrise, proiectul are menirea să consolideze cadrul de dezbateri publice asupra politicii integrării europene a Republicii Moldova, cadru ce a fost creat în proiectele similare precedente implementate de ADEPT și Expert-Grup, și să contribuie la îmbunătățirea politicilor guvernamentale asociate. Proiectul are trei obiective:

Obiectivul 1: Monitorizarea evoluțiilor din cadrul relațiilor UE-RM și realizarea unor analize relevante.

Obiectivul 2: Sporirea sensibilității și a cunoștințelor asupra evoluțiilor politice majore din dialogul Republica Moldova – Uniunea Europeană.

Obiectivul 3: Acordarea, în măsura solicitărilor, a asistenței informaționale și consultanței Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene în procesul de negociere a noului acord dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT este o organizație neguvernamentală, nonprofit, independentă și nepartizantă care își desfășoară activitatea în Republica Moldova. ADEPT a fost înregistrată în ianuarie 2000 și a obținut statutul de organizație de utilitate publică. ADEPT este un centru analitic și practic care oferă expertiză asupra proceselor electorale și democratice din Republica Moldova. Misiunea ADEPT este de a promova și susține participarea cetățenească la toate aspectele vieții publice.

EXPERT-GRUP este un centru analitic independent care își desfășoară activitatea în Republica Moldova. Fiind o organizație neguvernamentală, EXPERT-GRUP nu este afiliat politic și decide în mod independent asupra strategiei sale instituționale. Misiunea EXPERT-GRUP este de a contribui la dezvoltarea economică și democratică a Republicii Moldova și la consolidarea competitivității sale internaționale. Instrumentele practice prin care EXPERT-GRUP urmărește misiunea sa sînt analizele și cercetările efectuate la standarde internaționale de calitate. Domeniile principale de expertiză ale organizației sînt politicile economice, de integrare europeană, managementul privat și public.